

Kolonialismus a náboženství

Společenské důsledky "náboženství"
v koloniálním kontextu

Milan Fujda

"[Vedas were] the most ancient *scriptures* of the *Hindus*, [...] [contained their] *theology and mythology*. [Bhagavadgītā was esteemed by brāhmans, who are *the priests* of Hinduism,] to contain all grand mysteries of their religion, [which they, however concealed] from the knowledge of those of different *persuasion*, and even the vulgar of their own. [Dialogues of Kṛṣṇa and Arjuna set up *the doctrine* of the] unity of Godhead in *opposition to idolatrous sacrifices*, [...] Brāhmāns of the [...] time [...] [were] Unitarians according to the doctrines of Kṛṣṇā; but [...] they so far complain[ed] with the prejudices of the vulgar, as *outwardly to perform* all the ceremonies inculcated by Vēds; [...] [and they did] this, probably, more for the support of their own consequence, [...] as the superstition of the vulgar is the support of the priesthood in many other countries".

Charles WILKINS: Preface to the Bhāgavat-Gēētā

Wilkinsův hinduismus

- *scriptures*
- *the doctrine*
- *theology and mythology*
- *priests*
- *persuasion*
- *Hindus*
- *opposition to idolatrous sacrifices*
- *outwardly to perform*

Náboženství

posvátné knihy/kánon

nauka

kněží

církev, jednotná
organizace

rituál vyžaduje víru –
upřímnost následování

Náboženství a modernizace v Indii

- Od dob Rámmóhana Ráje hinduismus začal být politiky a intelektuály vnímán a prezentován jako:

religion of community of "*Hindu*" people or even a *nation*, religion which "seeks historicity for the incarnations of its deities, encourages the idea of a centrally *sacred book*, claims *monotheism* as significant to the worship of deity, acknowledges the authority of the *ecclesiastical organization* of certain sects as prevailing over all and has supported large-scale missionary work and *conversion*".

Romila THAPAR: Imagined Religious Communities?

Konkrétní příklady: Bráhmamádž

- Církevní společenství
 - stanovy, formulované cíle, sekretariáty, seznamy členů (byrokratický tlak koloniální administrativy)
 - veřejná shromáždění a vlastní budovy
 - rituál přijímání členů a exkomunikace
- Kánon (védy - upanišady)
- Formulované doktríny – Pravda véd (skutečné učení)
- Kurzy sanskrtu – jazyka véd
- Redukce rituálu na to, co je v souladu s učením véd/ sociální kritika praktik odporujících předpisům véd

Konflikt s tradičním bráhmanským establišmentem

- Vývoj zakladatele – od unitářského kritika bráhmanů ke studentovi Šankary a autorovi komentářů k upanišadám založených na Šankarově filosofii (včetně přijetí „zjevení“ véd (*šabda*) jako hlavního zdroje poznání *brahma* > přijetí ortodoxní věroučné pozice
- Přesto se jeho konflikt s místním bráhmanským establišmentem nevyřešil

Proč?

Pandits were actually careless for doctrinal issues and on the topic of worship and entitlement of holy knowledge they did not argue with Rāmmohan because of his early exegetical independence on Shankara, but because his argumentation changed "centre of gravity in religion from hieratic authority to personal experience, from public ceremony to private worship not dictated by one's status in society".

Bruce Carlisle ROBERTSON: *Raja Rammohan Ray.
The Father of Modern India*

V čem spočíval problém?

- Definování ortodoxie v tradičním indickém kontextu
 - dominantní kasta + dominantní sampradája – převládající kult, lokálně zakotvená pravidla sociálního styku a postupy řešení nekonformity
- Rozdělené role mezi kastou a sampradájí – rituály životního cyklu vs. kulty bohů
- Paralelní členství > z radikální kritiky kast a jejich zneplatnění v sampradáje nevyplývá jejich opuštění v rámci běžného sociálního styku (Mahimadharm a zákaz stolovat s bráhmány)

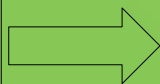
V čem spočíval problém?

- Specifická role textů – vědy jako reference k legitimizaci sociální skutečnosti (kasty)/písňe k zpívání jako součást kultické praxe – obvykle nevědecké texty (sampradája)
- Často ani vzdělanci nerozumí obsahu textů – ale znají je z paměti
- Koho zajímá učení?

Náboženství a jeho moderní projevy v

Indii

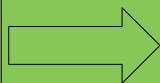
posvátné knihy/kánon

nauka

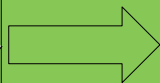
kněží

církev, jednotná
organizace

rituál vyžaduje víru –
upřímnost následování

Tradiční organizace společenského a kultovního života

Rozličné texty s rozličnými
funkcemi, žádný kánon

Není běžně předmětem diskusí,
není závazně formulována

Obětníci, právníci, lékaři,
astrologové, úředníci, učenci...

Paralelní struktury bez
centrálních autorit, obvykle bez
vstupních rituálů nebo s
členstvím nabytým narozením

Rituál nesouvisí s žádným
učením

Jak došlo k této změně?

- Příklad: Rámmóhan Ráj (zakladatel Bráhmósmádže)
 - z bráhmanské rodiny pracující v mughalské administrativě
 - od konce 18. století práce pro Východoindickou společnost
 - Studium angličtiny a britské filosofie (deismu)
 - Založení unitářské církve v Kolkatě (práce na překladu Bible)

Jak došlo k této změně?

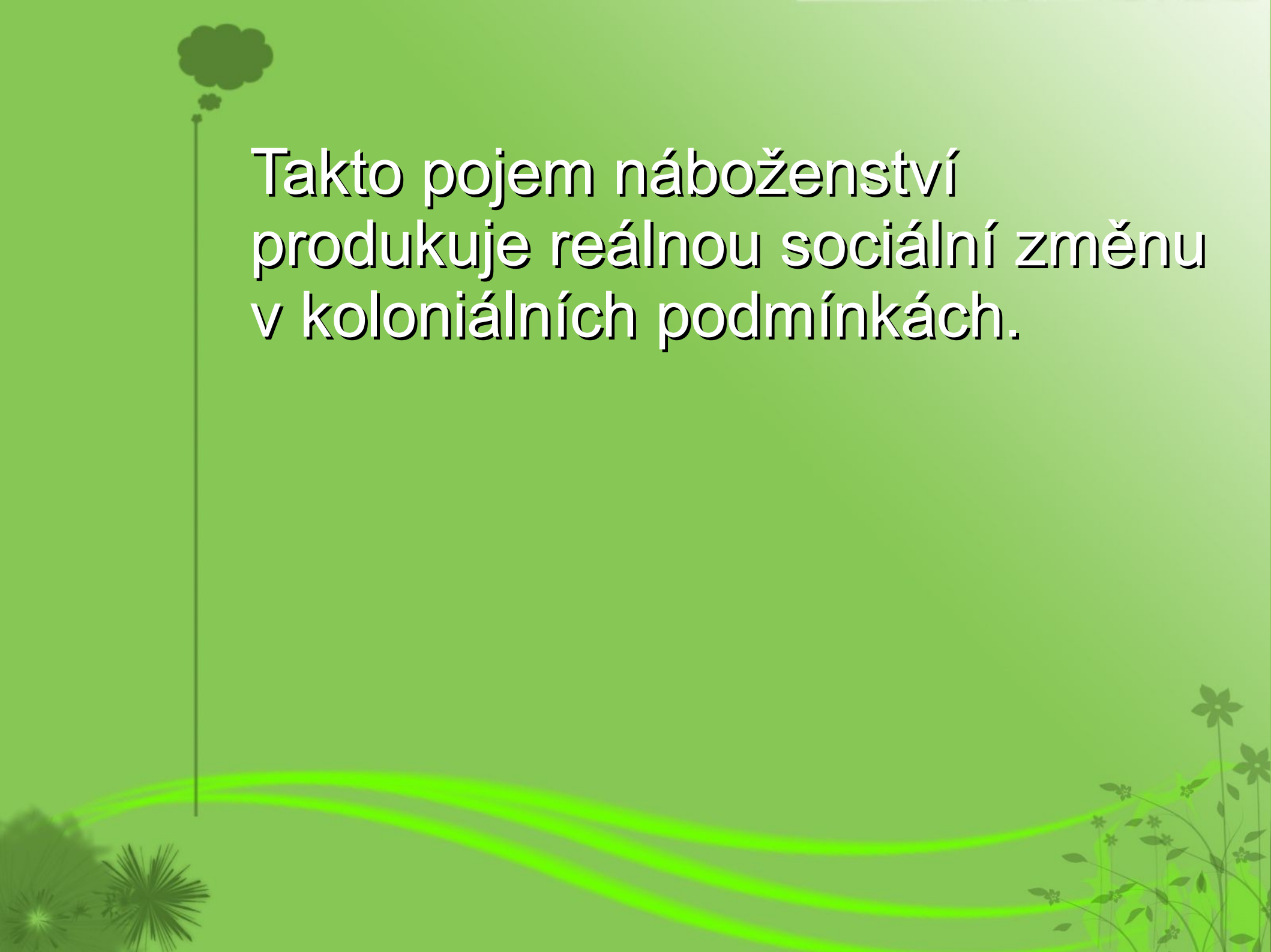
- Po sporech s misionáři počátky studia upanišad
- Monoteistická/panteistická interpretace upanišad a kritika „neduhů“ indické společnosti jako důsledku bráhmanké nenasytlosti (replikace protestantské – unitářské kritiky katolicismu)
- Založení společenství stoupenců a spolupracovníků podle vzoru unitářských spolků

Vznik hinduismu

- Akceptování filosofického a teologického pojmu náboženství jako specifické oblasti lidské činnosti.
- Přijetí představy náboženské nauky jako základu jednání a rituálních aktivit
- Spojení nauky a „posvátných“ textů
- Vytvoření organizace po vzoru křesťanských misijních společenství a podle požadavků koloniální administrativy
- Extrapolace těchto představ na tradiční instituce a jejich kritika

Vznik hinduismu

- Podle formy této kritiky je reakce buď
 - žádná - kritika vůbec není pochopena jako kritika, protože jde o zcela mimoběžné diskursy
 - nebo odmítavě obranná – v takovém případě „tradicionalistická” reakce formuje organizační struktury analogické reformním hnutím, případně začíná hledat i způsoby definování „pravověří” (Dharmasabhá vedená Radhákanto Dévem v Kolkatě, Tadíjasamádž ve Varánásí)

Takto pojem náboženství
produkuje reálnou sociální změnu
v koloniálních podmínkách.